

**Sociaal Werk Nederland: een sterke basis
Jaarplan 2018**

Voorwoord

Een solide sociale basis, dát is het doel van de transformatie, en die basis moeten we als brancheorganisatie samen met onze lidorganisaties de komende jaren uitbouwen.

Om te beginnen in 2018, het jaar waarin het nieuwe kabinet haar plannen gaat uitvoeren. Die hebben nog wel wat aanscherping nodig. Neem het nationaal preventieakkoord; dat klinkt goed, maar helaas gaat het vooral om obesitas en roken. Die beperkte (zorg-)opzet moeten we nu voor eens en voor altijd zien te verbreden naar de insteek van sociaal maakt gezond, positieve gezondheid en de bijdrage van sociaal werk daaraan. Iets dergelijks geldt voor de verkokerde aanpak van de transformatie en het perspectief op werk. Inclusieve wijken vragen om de vrijwillige inzet van wijkbewoners, krachtige sociale netwerken en toegankelijke sociale basisvoorzieningen.

In 2018 staat investeren in de kwaliteit én de kwantiteit van sociaal werk daarom hoog op onze agenda. We streven naar nog betere sociaalwerkorganisaties met nog méér sociaal werkers. En die kwaliteit heeft een prijs: samen met leden laten we zien dat goed sociaal werk die prijs dubbel en dwars waard is. We gaan in 2018 uitdragen dat opgave- en gebiedsgericht contracteren de inkoopvorm is die daar het best bij past.

Wat betreft twee belangrijke thema's: armoede en schulden worden eindelijk breed als basisprobleem gezien. We bouwen verder aan kennis- en samenwerkingsnetwerken voor betere schuldhulpverlening, met bedrijfsleven (Rabobank) en partijen als VNG, Divosa en NVVK. Dat laat mooi zien hoe we de samenwerking ook landelijk overal opzoeken.

Dan radicalisering. Om die tegen te gaan is er een sterke sociale basis nodig voor opgroeien en opvoeden. De schakels tussen onderwijs, veiligheid, sociaal en gezondheid moeten beter, en de ondersteuning van jongeren rond 18-/18+ is nog niet af. Ook daar werken we in 2018 aan.

2018 is bovendien het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen. En gemeenten zijn voor ons werk steeds belangrijker. De verkiezingen bieden ons een uitgelezen kans om samen met leden het belang van de solide sociale basis lokaal nog eens te onderstrepen. Daarvoor hebben we al materiaal ontwikkeld en aangereikt en daarin blijven we leden ondersteunen.

Hoe dan ook wordt het wederom een spannend jaar. Met dit jaarplan 2018 leggen we daarvoor een stevige bodem: dit is waar we voor gaan.

Marijke Vos, voorzitter Sociaal Werk Nederland

1. Vooraf

Naar een vitale, inclusieve samenleving

Een solide sociale basis is in een welvarend land als Nederland even onmisbaar als een fijnmazig weggennet, betaalbare woningen of toegankelijke gezondheidszorg. Die sociale basis zorgt er namelijk voor dat mensen meedoen, het naar hun zin hebben en omkijken naar anderen.

De solide sociale basis bestaat uit drie onderling nauw verbonden pijlers: de inwoners zelf, hun netwerken en de meer formele, georganiseerde sociale basisvoorzieningen. Samen dragen ze een inclusieve, betrokken en vitale samenleving. Die basis heeft een belangrijke preventieve functie en verkleint de behoefte aan zwaardere (zorg)voorzieningen. Dát is de transformatie, die moeten we uitbouwen.

Sociale basisvoorzieningen zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid

Sociale basisvoorzieningen raken echt aan álle aspecten van het dagelijkse leven: ontmoeting, onderwijs, opvoeding, werk, gezondheid, wonen, bewegen, cultuur en veiligheid. Alles bij elkaar vormen die voorzieningen een vangnet van hulp en steun. Ze zijn zichtbaar en laagdrempelig, iedereen kan er gebruik van maken. Voor veel sociale basisvoorzieningen is de gemeente primair verantwoordelijk (wettelijk en financieel). Maar ook andere partijen nemen hun verantwoordelijkheid: burgerinitiatieven, zorgverzekeraars, woningbouwcorporaties, ministeries, maatschappelijke ondernemers en het bedrijfsleven.

Extra aandacht voor kwetsbare mensen blijft nodig

De sociale basis biedt extra aandacht voor bewoners die (tijdelijk) kwetsbaar zijn. Dat mensen met psychische, fysieke of verstandelijke beperkingen structurele ondersteuning nodig hebben is logisch. Maar dat geldt ook voor mensen die tot op hoge leeftijd zelfstandig thuis blijven wonen, mensen die moeite hebben met sociale contacten, eenzaam zijn, of nog maar net in Nederland zijn. Voor mensen die (langdurig) mantelzorg bieden, dagelijks kampen met geldstress of dakloos zijn. En zeker ook voor alle kinderen die in dergelijke omstandigheden opgroeien. Voor veel van hen is de huidige samenleving te ingewikkeld; zelfredzaamheid is dan echt een brug te ver. Zij hebben ondersteuning nodig om zich te redden, soms voor even, soms permanent. Alleen dan kunnen ze aansluiting houden bij de 88% Nederlanders [die zichzelf gelukkig vindt](#).

Investerings in de sociale basis verdienen zich terug

In veel gemeenten is de sociale basis door bezuinigingen de afgelopen jaren danig afgekald. Tegelijkertijd herbergen buurten steeds meer bewoners met een verhoogde kwetsbaarheid. Dat maakt dat organisaties lokaal nog nauwer en inventiever moeten samenwerken, en dat is ook precies de bedoeling van de transformatie. Voor duurzaam succes van die transformatie staan we als sociaal werk samen met gemeenten, bewoners, rijk en organisaties voor de noodzakelijke volgende stap. Want het is mooi dat de wijkteams inmiddels overal in de steigers staan, maar nu moet er ook worden geïnvesteerd in de sociale basis eromheen. Dat vergroot de slagkracht en de reikwijdte van de wijkteams en verkleint het gevaar dat er alsnog mensen door de mazen van het vangnet vallen. Alleen dan kunnen we voorkomen dat zwaardere zorg nodig is, die investeringen betalen zich snel terug.

Sociaal werk: present, vakkundig en verbindend

Sociaal werk is een cruciaal onderdeel van de sociale basis. Sociaal werkers zijn present in de volle breedte van het dagelijks leven in de wijk. Ze zoeken de interactie op: met scholen, op straat, speelplekken en ontmoetingsplaatsen, in wijkteams, en in contact met instellingen voor alle mogelijke kwetsbare groepen. Sociaal werkers zijn opgeleid om te signaleren, te acteren en te verbinden. Ze zien welke mensen onvoldoende doenvermogen hebben en helpen hen 'in het leven van alledag' oplossingen te vinden voor hun problemen. Laagdrempelig, zonder indicatie, op maat, en vanuit het uitgangspunt 'iedereen kan wát'. Collectief waar het kan en individueel waar het moet.

Sociaal Werk Nederland: positioneren en profileren

Het is aan de branche zelf om samen met ambassadeurs van buiten de branche glashelder te maken welke waarde ze toevoegt. Als brancheorganisatie doen we dat op landelijk niveau. We vergroten de zichtbaarheid van het sociaal werk; we versterken kwaliteit, vernieuwing en professionalisering. Bovendien verbinden we het sociaal werk met andere ontwikkelingen in het sociaal domein en daarbuiten. Dat doen we als platform van het sociaal werk, als vertegenwoordiger van bijna 550 sociaalwerkorganisaties en als moderne werkgeversorganisatie.

Onze leden

Onze bijna 550 leden zijn actief in het brede sociaal domein. Hun duizenden sociaal werkers zijn actief in de buurten en wijken in de domeinen opgroeien, opvoeden en onderwijs, inkomen en werk, zorg en ondersteuning, wonen en participatie. De organisaties zijn divers: van brede 'allesbieders' tot organisaties die focussen op bijvoorbeeld hulpverlening, ouderenwerk, vrijwilligers- en mantelzorgondersteuning, vluchtelingenwerk, maatschappelijke opvang, cliëntondersteuning of -vertegenwoordiging of voorschoolse voorzieningen als peuterspeelzaalwerk. We hebben leden die voor één gemeente werken en leden die vele gemeenten bedienen; leden die landelijk werken en leden die een lokale steunfunctie vervullen. Ze variëren bovendien sterk in grootte: naar loonsom van minder dan een half miljoen euro tot meer dan 50 miljoen.

2. Ambities voor 2018

Sociaal domein

Met het aantreden van Rutte III en nieuwe gemeentebesturen (na maart 2018) belandt de transformatie van het sociale domein in een volgende fase. Hierbij hoort een eigentijdse, gelijkwaardige rolverdeling tussen inwoner/vrijwilliger, overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties; niet zozeer met een terugtrekkende overheid, maar met een onderzoekende, meedenkende en faciliterende overheid: wat kunnen bewoners zelf? Welke aanvullende ondersteuning is nodig? Of zoals Kim Putters van het SCP het stelt: de overheid moet nu duidelijkheid geven over basisnormen voor goede zorg, over zeggenschap van burgers, over ruimte voor coöperaties en over de zeggenschap van gemeenten. Zonder een vernieuwd sociaal contract stranden de decentralisaties.

Het sociaal werk kan nu aan de slag met diverse kabinetsplannen, zoals de maatschappelijke diensttijd, de gratis VOG voor vrijwilligers in een afhankelijkheidssituatie, vve, signalering van mishandeling en geweld door sociale wijkteams, onafhankelijke cliëntondersteuning, Right to Challenge en Right tot Bid, organisatie en financiering van beschermd wonen op basis van het Rapport-Dannenbergh en integratie van nieuwkomers.

Andere kabinetsplannen vragen nog om verduidelijking voor de uitvoering ervan kan beginnen. Opvallend is dat het nieuwe kabinet thema's als preventie, transformatie en perspectief op werk beperkt en verkokerd invult.

- Een nationaal preventieakkoord blijft beperkt tot roken en overgewicht en er komt een Transformatiefonds Jeugdhulp; Sociaal Werk Nederland en de VNG hebben juist gepleit voor een Transformatiefonds Sociaal Domein.
- Verpleeghuiszorg: Sociaal Werk Nederland vreest dat er weinig middelen overblijven voor innovatie en ondersteuning van langer zelfstandig thuis wonen.
- Perspectief op werk in de bijstand: het kabinet kiest voor oplossingen binnen de sociale zekerheid, terwijl wij kiezen voor integrale aanpakken in het brede sociaal domein.
- We missen een ambitieuze, sociaal-domeinbrede kabinetsvisie op armoedebestrijding.
- Buiten jihadisme en terrorisme besteedt het regeerakkoord geen aandacht aan polarisatie als breder fenomeen (zie ook de petitie die Sociaal Werk Nederland aanbood aan de Tweede Kamer). Echte preventie en de verbindende rol van professionals en gemeentebestuurders in de lokale gemeenschap worden niet benoemd.
- Het kabinet wil de kwalificatieplicht verhogen van 18 naar 21 jaar en zet eenzijdig in op handhaving en (intensieve) begeleiding van jongeren, zonder aandacht voor het voorkómen van verzuim en voortijdig schoolverlaten. Het aanpakken hiervan is niet alleen een taak van het onderwijs, maar ook van het sociaal werk, zoals integrale leerwerktrajecten.

Deze punten nemen we zeker mee in onze lobby.

Actuele ontwikkelingen

De druk op de sociale infrastructuur van wijken groeit. Om te voorkomen dat er opnieuw achterstandswijken ontstaan waar de polarisatie verder toeneemt, is actie nodig.

Ook de toenemende armoede, juist ook onder werkenden, vraagt om een oplossing. Dat geldt ook voor de ruim 150.000 vluchtelingen en statushouders die met hun gezinnen hun plek in de samenleving moeten vinden. De 3,7 miljoen zelfstandig wonende ouderen, ggz-clienten en andere kwetsbare mensen met vaak ingewikkelde problemen moeten ondersteund worden in het dagelijks leven. Gebeurt dat niet, dan wordt een tweedeling in de samenleving steeds reëler.

Ondertussen vervagen branches en ontstaan nieuwe regionale samenwerkingsvormen. Bovendien groeit de behoefte aan aantoonbaar goede professionals die over de domeinen heen kunnen samenwerken. Ook het beroepsonderwijs zoekt naar antwoorden hierop. Niet voor niets starten in 2018 de eerste hbo-opleidingen sociaal werk.

De dreigende krapte op de arbeidsmarkt is zorgelijk: dat merkt ook het sociaal werk. Opleidingen moeten daar snel op reageren. Dat het sociaal domein een groot aantal cao's hanteert belemmert bovendien het opvullen van vacatures.

Tegelijkertijd stijgt na jaren van bezuinigingen de vraag naar sociaal werk. Anderzijds is er nog geen vanzelfsprekende maatschappelijke erkenning voor sociaal werkers. Kortlopende aanbestedingen, gemeenten die zelf de uitvoering doen en inkoopstrategieën die leiden tot een "race naar de bodem" maken dat we onze toegevoegde waarde nóg beter moeten uitdragen.

Sociaal Werk Nederland 2018

In 2018 promoten we opnieuw de versterkende positie van het sociaal werk in de sociale basis. We richten ons op vooraanstaande stakeholders, zoals gemeenten, ministeries (VWS, SZW, V&J, BZK, OCW), sociale partners, organisaties van burgers en cliënten, en andere branches in het sociale domein. Via stakeholdermanagement willen we extra draagvlak creëren bij al die partijen.

Recent lag in het sociaal domein de nadruk op het inrichten van (sociale) wijkteams. Deze hebben inmiddels behoorlijk vorm gekregen en veel ervan zijn in stichtingen ondergebracht; zij vinden vaak dat ze intrinsiek deel zijn van het sociaal werk en zoeken aansluiting bij onze vereniging. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat goed functionerende wijkteams een stevige sociale basis vereisen. In 2017 hebben we daar bij de landelijke stakeholders herhaaldelijk aandacht voor gevraagd. Dat begint vruchten af te werpen. Ministeries en gemeenten agenderen de sociale basis; ze willen werk-bare modellen beter in kaart brengen en daar actief beleid op inzetten. Sociaal Werk Nederland wordt hierbij erkend als belangrijke partner. In 2018 gaan we dus onverminderd door met het uitdragen van onze visie en het beïnvloeden van beleid rond thema's als de Inclusieve wijk, Jeugd en Opvoeding, Armoede en Schulden en Gezondheid. We ondersteunen leden in hun lokale positionering en profilering, zeker in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen.

Het speelveld waarop onze leden zich bewegen verandert met de dag. Producten aanbieden lijkt passé, steeds vaker vraagt men om integrale aanpakken in co-creatie met anderen. Afrekenen op resultaat raakt ingeburgerd. Dat alles vraagt om bestuurders die niet volharden in traditionele overtuigingen, maar als slagvaardige ondernemers kansen zien in alle veranderingen. Die vervolgens in beweging komen, hun mensen meenemen en samen meebouwen aan de nieuwe werkelijkheid. Daarin willen we onze leden van harte ondersteunen.

Dan Professionalisering en Kwaliteit. Wat doen we, doen we het goede, en doen we dat goed? Ons nieuwe Kwaliteitslabel biedt een goed handvat voor dat interne én externe gesprek. In 2018 gaan we professionals, sociaalwerkorganisaties en gemeenten stimuleren ermee aan de slag te gaan. Let wel: kwaliteit heeft een prijs. Dat moet blijken uit de tarieven voor sociaal werk. Dat gesprek moeten we aangaan met gemeenten.

Kortom: we willen vooropgaan in de nieuwe ordening van werkgever- en werknemerschap in het brede sociaal domein; zeker als het gaat om sectoroverstijgende vraagstukken rond opleidingen, arbeidsmarkt en mobiliteit. *Intersectorale* arbeid moet centraal staan; beperkende verschillen en schotten tussen sectoren moeten verdwijnen. Onze moderne cao is hierbij een lichtend baken.

Vier thema's en drie programma's

Hieronder beschrijven we met welke thema's en programma's we in 2018 aan de slag gaan. Maar we blijven wendbaar: zo nodig stellen we onze ambities en activiteiten tussentijd bij.

We richten ons op vier urgente maatschappelijke vraagstukken waarbij de inzet en meerwaarde van het sociaal werk als basisvoorziening in de wijken onontbeerlijk is. Het zijn dé thema's waarop onze leden acteren. Voor 2018 zijn dat:

1. Inclusieve wijk
2. Jeugd en Opvoeding
3. Armoede en Schulden
4. Gezondheid

Ondersteunend aan de thema's en ter versterking van de kerntaken van de vereniging werken we met drie onderling samenhangende programma's:

1. Werkgeverschap en arbeidsmarkt
2. Kwaliteit en professionalisering
3. Branche- en sectorinformatie

Communicatie en profilering

Onze communicatie staat ook in 2018 in het teken van het sociaal werk als cruciale speler in de sociale basis. Essentieel daarvoor zijn facts & figures over het effect van ons werk. Er komt een sectorrapport en we zullen met gedegen onderbouwing gedurfder stelling nemen op thema's. We wijzen stakeholders op goede voorbeelden, onder meer met het concept Gouden Sociale Gemeenten en tijdens werkbezoeken. Dat doen we samen met leden en op basis van hun actuele input.

We willen de communicatiegroep van leden verder uitbouwen, om kennis te delen en om hun signalen over wat er lokaal speelt in het sociaal werk aan een landelijk podium te helpen. Ook de ledengroep Trendsetters Sociaal Werk gaan we nadrukkelijker aanhaken bij communicatie-uitingen.

Tot 21 maart 2018 focussen we op de gemeenteraadsverkiezingen. Op bijeenkomsten en de website bieden we leden de kans om die verkiezingen te gebruiken voor extra profilering.

Ook de [Dag van de Sociaal Werker 2018](#) en de verkiezing van de [Sociaal Werker van het Jaar](#) zijn uitgelezen momenten voor profilering van het vak. Met het eerste landelijk jaarcongres Sociaal Werk in het voorjaar van 2018 willen we bovendien de "state of the art" in de branche neerzetten en daarmee de vereniging een boost geven.

Vitale vereniging vraagt om actieve leden

Een vitale vereniging kan niet zonder actieve inbreng van leden. We dagen hen hiertoe uit en zoeken hen op. We faciliteren het halen en brengen van kennis en we betrekken relevante landelijke partners uit bij voorbeeld de politiek, wetenschap en kennisinstituten. Ook de belangenbehartiging geven we samen met leden vorm.

Het bestuur ontwikkelt de visie van de vereniging op nieuwe trends en kansen in de sector, en stuurt op de realisatie van onze strategische doelen. Het ziet toe op de uitvoering van dit jaarplan. Komend jaar willen we de bestuursleden meer als ambassadeur van de branche positioneren en hun relevante innovaties en netwerken benutten.

We gaan actief op zoek naar verdere verdieping en verbreding van ons ledenbestand; denk aan organisaties voor sociale wijkteams, zzp'ers en gemeenten die sociaal werk uitvoeren. We ontwikkelen een contributiestructuur die hierbij past. Nu al doen we de eerste ervaringen op met "geassocieerd lidmaatschap".

Bureau 3.0

Sociaal Werk Nederland heeft een kleine, platte werkorganisatie, met ongeveer 17 fte. In 2017 is een "kanteling" van het bureau ingezet naar een "vereniging 3.0" die we in 2018 samen met leden verder invullen. We willen het bureau omvormen tot een integraal werkend team van netwerkers, verbinders, organisatoren, inspiratoren en communicatoren in de "buitendienst"; liefst samengesteld uit medewerkers van leden en van het bureau. Kenmerken: flexibel, creatief en doortastend. Aandachtspunt is hoe we onderdelen van het werkprogramma nog meer door (groepen) van leden kunnen laten definiëren én uitvoeren.

Inkomsten

Naast de contributie zal Sociaal Werk Nederland weer nieuwe geldstromen aanboren, door nieuwe projectideeën, het in kaart brengen van potentiële financieringsbronnen en samenwerkingspartners, en het schrijven van projectvoorstellen en financieringsaanvragen.

Begroting: Zie bijlage

3. Concrete thema's en programma's in 2018

3.1 Thema Inclusieve wijk

In een inclusieve samenleving doet iedereen mee, zo nodig met ondersteuning. Aan het arbeidsproces, aan activiteiten, aan vrijwilligerswerk, aan het buurtleven. Let wel: er is een verschil tussen inclusie en participatie. Inclusie legt het initiatief niet alleen bij mensen zelf, maar verwijst naar een kenmerk van de samenleving waarvoor iedereen verantwoordelijk is. Dat vereist activiteiten en diensten voor alle wijkbewoners, ook de vitale en initiatiefrijke mensen. Gemeenten ontwikkelen het wijk- en gebiedsgericht werken als voertuig voor de transformatiedoelen in het sociaal domein.

Sociaal werk in de wijk

Inclusieve wijken vragen om de vrijwillige inzet van wijkbewoners, krachtige *sociale netwerken*, en toegankelijke *sociale basisvoorzieningen*. Sociaal werkers maken een wijkscan en- analyse, zoeken mensen in kwetsbare situaties op en brengen hen in contact met basisvoorzieningen die hen ondersteunen bij het dagelijks functioneren. Ook helpen zij het *inclusief denken* te laten landen bij wijkbewoners en organisaties.

Sociaal Werk Nederland wil bij stakeholders en landelijke innovatieprogramma's de rol van het sociaal werk in de versterking van inclusieve wijk tussen de oren krijgen. Ook promoten we bij gemeenten een nieuwe vorm van gebiedsgericht contracteren die de impact op wijken vergroot.

Sociaal Werk Nederland 2018

- We bepleiten bij gemeenten de aanwezigheid van voldoende sociaal werkers in de wijk die samen met bewoners achterhalen wat nodig en wat mogelijk is; inclusief wijkteams met kennis en competenties van het sociaal werk.
- De lobby naar Tweede Kamer en kabinet richt zich op een sociaal domein-brede aanpak van de thema's Perspectief op werk in de bijstand en het Transformatiefonds.
- Diner pensant (en af te spreken vervolgacties) met duo's van gemeenten en sociaalwerkorganisaties om resultaat- en gebiedsgerichte contractering te exploreren en te verspreiden.
- Berenschot-onderzoek en ledenbijeenkomsten over Inkoop: kengetallen reële prijsvorming in relatie tot kwaliteit van het sociaal werk.
- Integratie vluchtelingen: met ledencommissie activiteiten opzetten die aansluiten bij het nieuwe landelijk programma voor de integratie van nieuwkomers.
- Deelname aan landelijke programma's:
  - Programma Sociaal Domein: versterking sociale basis via leerkringen die gaandeweg worden uitgebreid (VWS, Netwerk Directeuren Sociaal Domein, gemeente Amersfoort, Sociaal Werk Nederland).
  - Programma Village Deals en CityDeal waarin gemeenten aan innovatieve, integrale ondersteuningstrajecten voor burgers werken, samen met maatschappelijke partners. Sociaal Werk Nederland is de enige brancheorganisatie die als expert deelneemt aan werksessies en landelijke uitwisseling.
  - Landelijk actieprogramma samenwerking sociaal werk en ggz-ervaringsdeskundigen in wijk(team) van onder meer Trimbos en Sociaal Werk Nederland.
  - Landelijk transformatieprogramma en stimuleringsprogramma Right to Challenge en Right to Bid van VNG.
  - Actieprogramma Weer Thuis: organisatie en financiering beschermd wonen op basis van Rapport-Dannenberg.
  - Nieuw programma voor integratie nieuwkomers, met regierol gemeenten: integrale trajecten en maatwerk.
  - Coalitie Erbij tegen eenzaamheid.
  - Programma Koers en Kansen van ministerie V&J, voor een betere aansluiting van de uitvoering van sancties op ontwikkelingen in het sociaal domein en aandacht voor de levensloop, de problemen en het sociale netwerk van mensen die strafbare feiten plegen.

Stakeholders Groepen van gemeenten, waaronder VNG, G32, P10 en Netwerk Directeuren Sociaal Domein, LSA bewoners, NOV, Movisie, ministeries VWS en BZK.

3.2 Thema Opvoeden en opgroeien

Een solide sociale basis draagt eraan bij dat ouders zich gesteund voelen door familie, vrienden, burens en kennissen, en dat kinderen opgroeien in een veilige buurt, die voldoende uitdagingen biedt om zich te ontplooien.

Hoe eerder, hoe beter

Maar dat is niet voor alle kinderen en ouders weggelegd. Door armoede, echtscheidingen, huiselijk geweld of psychische stoornissen lopen kinderen het risico niet mee te kunnen doen; met alle gevolgen van dien: schooluitval, radicalisering, criminaliteit, verslaving of ziekte. Sociaal werk kan juist hen met preventie en presentie ondersteunen. Dankzij collectieve kindvoorzieningen zoals peuterspeelzalen, jongerenhokken en (opvoedings)ondersteuning; en dankzij de inspanningen van jeugdconsulenten, schoolmaatschappelijk werkers, jongerenwerkers en gezinscoaches. In de buurt, laagdrempelig, zonder indicaties en in nauwe samenwerking met gemeenten, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en gespecialiseerde jeugdhulp en -zorg. Hoe eerder, hoe beter!

Sociaal Werk Nederland in 2018

- Profileren en positioneren van het sociaal werk als een essentiële schakel in vroegsignalering, (opvoedings)ondersteuning en doorverwijzing naar partners; dat doen we door deelname aan landelijke bestuurlijke overleggen en werkgroepen. Hierin trekken we regelmatig samen op en verdelen we taken met de BMK als het gaat om inhoudelijke thema's.
  - Landelijk platform voor bestrijding van extremisme en polarisatie, met School en veiligheid, CVV, platform JEP.
  - Bestuurlijk overleg Samen voor de jeugd (voorheen Jeugdpoort).
  - Werkgroepen op gebied van ondersteuning van kwetsbare jeugd, waaronder de overgang van 18- naar 18 +, peer-learning en schooluitvallers.
  - Landelijk platform voor bestrijding van kindermishandeling.
  - 5-partijenoverleg met BK, PO-raad, BMK, VNG en stuurgroep directie financiering van DUO.
- Stimuleren van verbinding tussen sociaal werk en het onderwijs door landelijke afspraken en een conferentie. Het onderwijs is nog altijd sterk cognitief ingericht en het sociaal werk kan juist voor minder cognitief ingestelde kinderen en ouders de verbinding leggen tussen school en de wereld daarbuiten.
- De lobby naar de Tweede Kamer en kabinet richt zich op een sociaal domein-brede aanpak van de thema's Radicalisering en de Kwalificatieplicht van 18 naar 21 jaar.
- Landelijk onderstrepen we de rol van jongerenwerk bij de aanpak van radicalisme en polarisatie; we zoeken partners om ervoor te zorgen dat ontsporende jongeren niet verder afglijden.
- Een landelijke taskforce instellen die het jongerenwerk beter op de lokale kaart gaat zetten.
- Onder de nieuwe wetgeving harmonisatie Kinderopvang en Peuterspeelzaalwerk blijven we het peuterwerk propageren als basisvoorziening voor jeugd en gezin in de wijk.
- Uitvoeren van het nazorgproject voor de harmonisatie.
- Nieuwe leden werven binnen het peuterwerk, ook als zij onder cao Kinderopvang gaan werken.
- Verzorgen van het landelijk overleg peuterwerk (LOP).

Stakeholders VNG, NJI, Movisie, BVjong, Jeugdzorg Nederland, GGZ-Nederland, VGN, BOiNK, PO-raad, Branchevereniging Kinderopvang, Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang en de ministeries OCW, VWS, V&J en VWS.

3.3 Thema Armoeden en Schulden

Bijna een op de vijf Nederlandse huishoudens kampt met problematische schulden of loopt het risico daarop. Dat roept de vraag op hoe problematische schulden kunnen worden herkend en voorkomen. Mensen met permanent geldgebrek zijn de hele dag bezig zichzelf in leven te houden.

Schuldpreventie

We kunnen schuldpreventie niet alleen aan gemeenten overlaten. Er ligt weliswaar een taak voor de overheid, want de huidige regelgeving gaat voorbij aan het financiële gedrag van mensen met geldstress. Maar ook maatschappelijke organisaties als sociaal werk moeten beter toegerust worden om schulden te signaleren en preventief present en actief te zijn. Sociaal werk kan bijdragen aan het aanleren en versterken van vaardigheden, mentaal en gedragsmatig.

Sociaal Werk Nederland in 2018

- We willen onze leden in samenwerking met de Universiteit Utrecht vier vragen stellen:
  - Wie zitten er precies in de problemen? Van belang is om daar breed naar te kijken, omdat de vatbaarheid voor schulden door uiteenlopende factoren wordt gevoed.
  - Welke hulp is noodzakelijk en wat kunnen instanties verlangen van burgers?
  - Met welke interventies (gericht op gedrag en geldstressreductie) kunnen we problematische schulden en de gevolgen daarvan voorkomen?
  - Wat doet het sociaal werk om de aanpak van schulden en armoede te verstevigen? Er zijn allerlei databases rond problematische schulden; tegelijkertijd ontbreekt het in het sociaal werk aan betrouwbare cijfers hieromtrent. In 2018 gaan we daar met onder meer Stimulansz, Movisie en Geldfit iets aan doen, ter onderbouwing van onze positionering.
- Programma Schouders Eronder (kwaliteit en professionalisering SHV) waarin 20 sociaalwerkorganisaties lokaal partner zijn.
- De lobby naar Tweede Kamer en kabinet richt zich op een sociaal domein-brede aanpak van Armoede en Schuldenproblematiek.
- Een congres Jongeren en Kinderen in armoede organiseren.
- Kennis en ervaringen die worden opgedaan in Drenthe en Groningen over overerfelijke armoede landelijk delen, samen met onder andere Movisie.
- Project Moedige Mensen: van 15 naar 100 netwerken, waarvan 40 in 2018 (dankzij subsidie van de Rabobank Foundation en nauwe samenwerking met Rabobank). Subsidieaanvraag bij SZW voor *Moedige Dialogen* als vervolg op Moedige Mensen2.
- Armoede gaat dwars door alle ministeries heen qua inhoud en beleid. Voor SZW is Sociaal Werk Nederland een partner geworden. Voor VWS (nog) niet, daar werken we aan.
- Onderzoek naar de rol van onze leden als werkgever van medewerkers met schulden. Thema's: loonbeslagen, preventie, schaamte en taboedoorbreking.

Stakeholders SZW, VNG, LCR, Divosa, NVVK, Kinderombudsman, Movisie, Rabobank, gemeenten, bedrijven.

3.4 Thema Gezondheid

Het bevorderen van gezond leven is niet voorbehouden aan zorgprofessionals maar iets van ons allemaal. Gezondheid is dan wel of niet ziek zijn, maar het vermogen van mensen om met fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan (Machteld Huber, 2012). Het sociaal werk als basisvoorziening in de wijk ondersteunt mensen zodat ze beter in hun vel zitten en gezonder leven. Dat is des te belangrijker nu de overheid stimuleert dat mensen langer thuis blijven wonen.

Zorg en sociaal

Sociaal werk werkt preventief op meerdere fronten: het kan (ergere) gezondheidsproblemen en *onnodige* zorg voorkomen, en gezondheidsverschillen tussen groepen mensen verkleinen. Gezondheid is immers niet eerlijk verdeeld. Mensen met lagere inkomens en een lagere opleiding leven gemiddeld zeven jaar korter dan hoger opgeleiden. Er is bijvoorbeeld een duidelijke samenhang tussen laaggeletterdheid, lage gezondheidsvaardigheden en een slechtere gezondheid. Die groep verdient extra aandacht van professionals en vrijwilligers.

E-health en robotica

Internet, robots, chats via smartphone of tablet: nieuwe technologie biedt aanvullende mogelijkheden om gezondheid te bevorderen. Het sociaal werk gebruikt ze echter nog maar mondjesmaat.

Sociaal Werk Nederland 2018

- Profileren en positioneren van de bijdrage van het sociaal werk aan gezondheid door uitdragen van good practices van en met leden op congressen, werkbezoeken en publicaties. Met specifieke aandacht voor ouderen en mensen met een ggz-achtergrond.
- Organiseren ledencommissie Ouderen voor inbreng in lobby en positionering.
- De lobby naar Tweede Kamer en kabinet richt zich op een verbreding van het beoogde Preventieakkoord, dus niet alleen gericht op obesitas en roken. Daarnaast bepleiten we een verbreding van de inzet van de middelen voor de verpleeghuizen naar ook de ondersteuning van thuiswonende ouderen.
- Bijdragen aan verbreding van het ActiZ-Aedes Kenniscentrum Wonen-Zorg naar Welzijn.
- Ledenbijeenkomst over e-Health toepassing/ sociale technologie in het sociaal werk en workshop op het jaarcongres sociaal werk.

- Verspreiden nieuwe kennis die “sociaal maakt gezond” onderbouwt.
- Implementatie landelijk advies “Grensoverschrijdend leren in Zorg en Welzijn”.
- Deelname aan landelijke programma’s:
  - Consortium Beter Oud, voor verbeteren kwaliteit van leven van ouderen, waaronder deelname aan themateams en leergemeenschappen.
  - Expertise netwerk Levensvragen: inbreng rol van sociaal werk en leden wijzen op beschikbare kennis en tools.
  - Programma Dementiezorg voor elkaar.
  - Programma Nieuwe Wegen in de ggz en opvang.
  - Schakelteam Verwarde personen.
  - Ontwikkeling Richtlijn wijkverpleging eenzaamheid ouderen.

Stakeholders VWS, V&J, MEE NL, ActiZ, GGD GHOR, Ineen, LHV, Ouderenbonden, Vilans, Movisie, partners BeterOud, ggz, FO, RIBW Alliantie.

3.5 Programma Werkgeverschap en arbeidsmarkt

Belangrijk voor een sterke sociale basis is ook goed werkgeverschap voor de professionals die er dagelijks werken. We formuleren een visie op (goed) *werkgeverschap* en ontplooiën activiteiten die leden daarbij ondersteunen. Daarnaast willen we richting geven aan de nieuwe ordening van werkgever- en werknemerschap in het sociaal domein en investeren in voldoende goed gekwalificeerde sociaal werkers.

Ontwikkelingen rond werkgevers en werknemers in het brede sociale domein

Door veranderingen in het sociale domein vervagen de sectorgrenzen. Wijkteams bieden zorg en ondersteuning, met samenwerkende professionals uit verschillende sectoren. Dat brengt de verschillen tussen de sectoren aan het licht, wat kan leiden tot problemen in de uitvoering. Bijvoorbeeld omdat professionals die nagenoeg hetzelfde werk doen verschillend worden beloond. Ook leidt het tot vraagstukken rond medezeggenschap. De huidige afbakening van het sociaal werk en aanpalende sectoren sluit niet meer aan bij de praktijk. Mogelijke oplossingen daarvoor zijn een beroepenclausule die in verschillende cao’s kan worden opgenomen, of het integreren van cao’s. Verspreid over het land lopen bij leden inmiddels pilots om cao’s met elkaar te integreren. Die worden vanuit Sociaal Werk Nederland ondersteund.

Personeelstekort

Er worden grote personeelstekorten verwacht in zorg en welzijn, al valt het tot nu toe nog mee voor het sociaal werk. Omdat verschillende sectoren in dezelfde vijver vissen kan dat straks veranderen. Dankzij constructies als “de werkgeverij” of arbeidspools kunnen medewerkers sectoroverstijgend worden ingezet, waardoor medewerkers zich breder kunnen ontplooiën en hun werkzekerheid stijgt. Sociaal Werk Nederland gaat hiermee aan de slag.

Opleidingen

Roc’s zijn gestart met een nieuwe mbo-opleiding sociaal werk. Ook hogescholen hebben een nieuwe (hbo-)opleiding voor sociaal werkers ontwikkeld. Sociaal Werk Nederland heeft daaraan bijgedragen. Daarnaast heeft de branche het professionaliseringsprogramma Sociaal Werk Versterkt (met Sociaal Werk Nederland als penvoerder) én een cao die het vakmanschap en de permanente educatie van sociaal werkers stimuleert. We willen onderzoeken of we hiermee voldoende voorzien in de behoefte aan vakbekwame professionals, nu en in de toekomst.

Sociaal Werk Nederland 2018

- Onze visie op goed werkgeverschap en arbeidsmarktbeleid aanscherpen, mede in het licht van het regeerakkoord
- Verlenging van de cao FCB vanaf 1 januari 2018. Samen met FCB met leden vaststellen en welke activiteiten het meest bijdragen aan voldoende vakbekwaam personeel en deze (laten) uitvoeren:
  - Arbeidsmarktonderzoek en prognoses.
  - Inventarisatie bij leden van personeelsbehoefte, gewenst niveau en ervaring met (flexibiliteit van) opleidingen.
  - Aanpak Gezond en veilig werken.
  - Plannen nieuwe kabinet voor “een leven lang leren” oppakken met onder meer een individuele leerrekening.

- Ontschotting in beroepsuitoefening met een project van branches in zorg en welzijn: beschrijven overeenkomsten en verschillen in de beroepsuitoefening en stimuleren van regionale allianties voor mobiliteit medewerkers.
- Met vernieuwde visie mede bepalen van de arbeidsmarktagenda en arbeidsverhoudingen voor de toekomst.
- Experimenteren met groepen leden en andere belanghebbenden om iets te doen aan overlap-pende cao-werkingssferen. Resultaten hiervan geven richting aan landelijke afspraken, zoals ook de insteek is rond peuterspeelzaalwerk waarbij medewerkers onder de cao Kinderopvang gaan vallen, terwijl Sociaal Werk Nederland als belangenbehartiger blijft optreden.
- Faciliteren van uitwisseling van kennis en ervaring rond arbeidszaken van leden via het platform Sociaal Werk Nederland en bijeenkomsten.
- Voordelen bieden aan leden zoals mantelovereenkomsten.
- Ontwikkelen van informatiemateriaal, tools en producten voor werkgevers.
- Informatie verstrekken over cao en (arbeidsrechtelijke) en actuele regelgeving en thema's, zoals cursussen cao voor dummies, Reorganisatie en ontslag, en De zieke werknemer.
- Juridische advisering individuele leden (JZO-abonnement) en additionele (betaalde) advisering, bijvoorbeeld over onderhandelingen sociaal plan en organisatieadvies.
- Overleg netwerken met onder meer leden, vakbonden, stakeholders, aangrenzende brancheorganisaties, AWWN, VNO-NCW, MKB NL.

Relevante stakeholders

Sociale partners, Sectoraal Adviescollege, College Sociale Studies/Hogescholen, MBORaad/Marktsegment Zorg en welzijn SBB/ROC's, brancheorganisaties in de zorg, beroepsverenigingen, Pensioenfonds Zorg en Welzijn, brancheorganisaties Kinderopvang.

3.6 Programma Kwaliteit en Professionalisering

Kwaliteit en actuele vakbekwaamheid hebben en onderhouden is een voorwaarde voor een sterke sociale basis. Lokaal is dit de verantwoordelijkheid van sociaalwerkorganisaties en sociaal werkers zelf. Om dat te ondersteunen zijn kwaliteit en professionalisering ook op landelijk niveau al enige jaren prioriteit in het programma van Sociaal Werk Nederland.

Resultaten tot nu

Inmiddels hebben we een eigen Kwaliteitslabel Sociaal Werk gerealiseerd. Dat label stelt vakmanschap centraal, het draagt bij aan het lerend vermogen van organisaties en het helpt ze om hun kwaliteit continu te verbeteren en te laten zien aan klanten, opdrachtgevers en ketenpartners. Ook hebben we een nieuwe governancecode opgezet waarmee we eigentijds toezicht kunnen stimuleren. Bovendien is er het professionaliseringsprogramma *Sociaal Werk Versterkt* waarvan we trekker en penvoerder zijn. Dit geeft een beeld van de competenties die nu en straks worden verwacht van een sociaal werker in de sociale basis. Inclusief een beroepscode en een register als middel om de gezamenlijke normen voor vakbekwaamheid en te borgen.

Implementatie

De ervaring met andere kwaliteitslabels leert dat merkopbouw gemiddeld drie jaar kost. En 2017 was het implementatiejaar van het kwaliteitslabel. Op dit moment zijn er drie certificaten uitgereikt, twee gepland en zijn er drie intercollegiale toetsingen in voorbereiding. We weten uit enquêtes bij leden dat meer organisaties met de voorbereiding bezig zijn, maar ook dat deze voorbereiding veel tijd kost. Ervaringen elders leren dat 25% van de leden het label moet hebben voordat het landt in de branche. In 2018 gaan we ons Kwaliteitslabel sterk promoten bij leden én gemeenten, zodat we in december die 25% naderen.

Sociaal Werk Nederland 2018

- Communicatie- en campagne-activiteiten voor leden en gemeenten voor implementatie van het kwaliteitslabel en beroepsregister.
- Gemeenten informeren over wat ze van sociaal werk mogen verwachten en hoe je lokaal hierover het gesprek kan voeren.
- Professionals leren werken met beroepsnormen via bijeenkomsten en trainingen.
- Diverse materialen en een app ontwikkelen om het beroepscompetentieprofiel, de beroepscode en bij- en nascholing digitaal toegankelijk te maken.

Stakeholders Vakbonden (FNV en CNV), beroepsverenigingen (BPSW en BVjong), LOC, MOVISIE, VWS, VNG, Netwerk Directeuren Sociaal Domein, andere samenwerkingsverbanden van gemeenten, Registerplein, SKJ, certificerende instanties, CIIO.

3.7 Programma Branche- en sectorinformatie

Doel van dit programma is op landelijk niveau gezaghebbende informatie over de sector te presenteren, voor de profilering van de sector en ter ondersteuning van de lobby. Daarnaast monitoren we de verschuiving van (zorg)cliënten en middelen naar de sociale basis. Werkt de transitie van (jeugd)zorg, passend onderwijs naar participatie en ondersteuning van kwetsbare mensen in de wijk?

Ten slotte zetten we in op de wetenschappelijke legitimatie van het sociaal werk. Op lokaal niveau kunnen leden de informatie gebruiken voor hun lokale lobby, en voor eigen (kwaliteits)verbetering en leren.

Sociaal Werk Nederland 2018

- Onderzoek naar menskracht en middelen onder leden en de rapportages van het SCP en het CBS relateren aan onze eigen onderzoeken.
- Het aanwezige kapitaal van sociaalwerkorganisaties in de sociale basis zichtbaar maken in (financiële en lokale en/of landelijke) kengetallen (vrijwilligers, mantelzorgers, ondersteuning burgerinitiatieven, inzet van fte sociaal werk in wijk(teams), samenwerkingsvormen). Onderzoeken bij welke kengetallen behoefte is aan een normstelling en in welke vorm.
- Leerstoel (wetenschap): legitimatie van het sociaal werk doorontwikkelen mede op basis van WRR-rapport DOENvermogen en dat koppelen aan wetenschappelijke onderbouwingen van andere sectoren. Stimuleren dat de wetenschap inzet op het ontwikkelen van methodieken voor het meten van effect. Samen met het programma Kwaliteit en professionalisering stimuleren dat leden effectonderzoek uitvoeren. De resultaten daarvan willen we door de wetenschap laten onderzoeken en deze samen presenteren.
- Er wordt veel onderzoek uitgevoerd in onze sector, zowel door leerstoelen als door lectoraten. Resultaten daarvan bereiken niet altijd het veld. Daarom willen we dat er één plek komt waar het veld kennis kan nemen van lopende en afgeronde onderzoeken.
- Big data en open data worden steeds belangrijker. Lokaal kunnen onze leden deze goed gebruiken bij de monitoring van hun eigen doelstellingen. In 2018 onderzoeken we welke behoefte er is aan landelijke coördinatie op dit terrein.
- Aan de hand van de positioneringsnotitie Branche- en sectorinformatie 2018-2020 werken we toe naar een gezaghebbende sectorrapportage.

Stakeholders CBS, SCP, VWS, VNG, Movisie, NJi, Vilans, Jeugdzorg Nederland, Actiz, GGZ, VGN, MEE NL, leerstoelen, Lectoratenplatform, HAN-lectorat Versterken van Sociale Kwaliteit.